

2. KULTURNÍ SEKTOR

V současné době je kulturní sektor chápán jako zdroj financí i forma uspokojení potřeb jedince. Posun v chápání poslání a přínosu kultury přinesl přelom 20. a 21. století. S rozvojem komunikačních a informačních technologií se klíčem k úspěchu stala schopnost utřídit a využít velký objem informací a přetvořit je ve znalost. Do té doby se konkurenční výhoda spatřovala ve schopnosti získat dostatečné množství informací v co nejkratším čase. Ve vývoji společnosti došlo k významnému posunu. Z tzv. průmyslové společnosti se stala společnost informační, kterou v současnosti střídá společnost znalostní a kreativní. Ekonomika takové společnosti je založena na znalostech a schopnostech neustálé inovace. Hledají se stále nové a nové skryté vlastnosti a schopnosti člověka, které povedou k ekonomickému růstu. Se vzrůstajícím blahobytem však ve vyspělých ekonomikách stoupá nespokojenost mezi obyvateli a jedinci. Již od sedmdesátých let je pozorováno, že zvyšování ekonomické výkonnosti, zvyšování životní úrovně obyvatel, růst fondu volného času nevede ke spokojenosti obyvatel, ale paradoxně přináší nespokojenost. Tyto tendence ve společnosti popsal poprvé prof. ekonomie Richard A. Easterlin. Na základě měření velikosti důchodu a ekonomické úrovně obyvatel konstatoval, že od určité úrovně dochází ke stagnaci spokojenosti. Během posledních šedesáti sedmdesáti let je považováno za samozřejmé zabezpečení základních potřeb, ale ve společnosti stále přetrvává pocit nedostatku. Společnost nyní hledá nové paradigma, snaží se vybalancovat vztah mezi diktátem ekonomie (zvyšování životní úrovně díky technickému pokroku) a hledáním skrytého potenciálu člověka a uspokojováním potřeb seberealizace. Rovnováhu se snaží nalézt především v oblasti služeb, kde dominuje kultura, umění a turismus. (Tittelbachová, 2011, s. 56).

V souvislosti s ekonomickou krizí posledních let se oblast kultury začíná vnímat jako odvětví významné pro tvorbu HDP a nových pracovních míst. Významnou se stává ekonomika volného času. Význam kulturního sektoru sílí v regionálních i místních ekonomikách, zejména díky rozvoji turismu. Stále více stoupá tlak na strukturu vzdělání pracovníků v kulturním sektoru, kde se více než v minulosti projevuje nutnost kvalifikace pracovníků v celém spektru oborů, zapojených do realizace kulturní politiky a politiky turismu. Noví i stávající pracovníci by měli své znalosti z oboru kultury rozšiřovat o poznatky z oblasti ekonomie, statistiky, managementu, pedagogiky apod., aby jejich praxe nesla relevantní a přínosné výsledky pro rozvoj kulturního sektoru, jež je součástí neziskového sektoru, ale i sektoru ziskového, tržního. Díky tomu, že pracovníci v kultuře neměli až donedávna základní povědomí o fungování ekonomických mechanismů, nedokázali účelně zapojit kulturní zdroje do ekonomických procesů. Kultura se tak dostala do pozice zátěže veřejných rozpočtů a do neúměrné závislosti na veřejnoprávních institucích a systému veřejných financí. Změny v poptávce návštěv-

níků kladou stále více nároky na multioborové vzdělání pracovníků v kultuře. V současné době je kultura součástí tržního prostředí a nabídka kulturních služeb je mnohonásobně vyšší než poptávka ze strany návštěvníků. Pracovníci v kultuře by tedy měli být schopni vyhovět požadavkům návštěvníků a cíleně vytvářet konkurenceschopné produkty. Podle Šárky Tittelbachové dnes návštěvník vnímá nabízený produkt kultury v širším společenském kontextu. Důležitá je autenticita, kulturní vzorce chování a jejich odraz v nabídce, kreativita a prezentace hodnot destinace, chování k návštěvníkovi, sociální klima, individualizace, originalita, projevy lokální komunity, kulturní tradice a hodnoty (Tittelbachová, 2011, s. 56).

Co je kultura – kulturní sektor

Definovat, co je kultura, je velmi obtížné. Každý si pod tímto pojmem představí širokou množinu možných prvků. Kultura v sobě obsahuje způsob života společnosti a jednotlivce. Výkladem obsahu pojmu kultura se zabývá kulturologie, sociokulturní antropologie, sociologie kultury, kulturní ekologie, psychologie kultury, dějiny kultury a etnologie. Kultura se podílí na integraci jedince do celé společnosti. Přispívá k rozvoji intelektuální, emocionální i morální úrovně občanů. Plní výchovně vzdělávací, socializační, enkulturační (osvojení si kultury), významné kreativní a hodnototvorné funkce. Kultura je základem identity jedince a prostředkem přenosu informací mezi generacemi. Kultura propojuje Českou republiku s okolním světem, ale současně ji z něho vyděluje a odlišuje v porovnání s ostatními státy. (Tittelbachová, 2011, s. 56–57)

Ekonomické příručky říkají, že kulturní sektor je složen z neprůmyslových a průmyslových odvětví. Neprůmyslové odvětví produkuje nereprodukovatelné zboží a služby, které jsou „konzumovány“ v místě – např. výstava, koncert, přednáška. Průmyslové odvětví produkuje kulturní produkty určené k masové reprodukci, hromadnému šíření a vývozu – např. kniha, film, zvuková nahrávka.

Ekonomové rozdělují kulturu na tzv. kulturní a kreativní sektor, aby mohli přesněji změřit ekonomický a společenský, tedy přímý a nepřímý dopad kultury a kreativity.¹ Kulturní sektor je vymezen tím, co lidé vytváří, co konají, jak to konají, jak uvažují. Kulturní sektor pomáhá zachovat kulturní tradice a hodnoty, definuje národní identitu, posiluje sociální soudržnost, buduje sociální kapitál a kvalifikované, kreativní síly. Přispívá ke kvalitě života a ekonomické prosperitě celé společnosti. Kreativní sektor je chápán jako tvůrčí investice do produkce nekulturního zboží. Tedy kultura projevující se

¹ Pojem „kreativní sektor“ zavádí studie *Ekonomika kultury v Evropě (The Economy of Culture in Europe)* zpracovaná pro Evropskou komisi v říjnu 2006. Snahou bylo sjednocení přístupu ke kulturnímu sektoru a o přesnější měření jeho ekonomického i společenského významu. Ze závěrů studie vychází studie *The Economic Performance of the UK's Creative Industries* pro britské Ministerstvo kultury, médií a sportu z roku 2007. Zpracovala ji organizace Work Foundation. Studie definuje kulturní sektor jako sektor kreativních průmyslů s cílem překonat tradiční pojetí dělení kultury na umění vysoké a populární (nízké).

v designu (módě, interiérovém návrhářství), architektuře, reklamě. Kultura je zde zdrojem inovace, kterou využije ve výrobním procesu nekulturní odvětví.

V našem prostředí je kulturní sektor z velké části v kompetenci Ministerstva kultury, jako resortního orgánu veřejné správy. Do sféry jeho vlivu patří:

- Oblast umění
- Oblast knižní kultury knihoven
- Oblast památkové péče
- Oblast movitého kulturního dědictví
- Hromadné sdělovací prostředky a kinematografie
- Círky a náboženské společnosti
- Autorské právo
- Oblast kulturně výchovné činnosti

Další oblasti kulturního sektoru spadají pod kompetenci Ministerstva vnitra. Jedná se o archivní správu pečující o hmotné doklady lidské kultury, zejména o listinné artefakty.

Kontrolní otázky:

Co je kultura?

Jak dělí ekonomové kulturní sektor, aby mohli měřit ekonomický a společenský dopad kultury a kreativity?

Vysvětli, co je neprůmyslové a průmyslové zboží.

2.1. VLÁDNÍ PODPORA PÉČE O KULTURU V ČR

Státní kulturní politika

Kulturní politika je v systému veřejné správy České republiky rozdělena do dvou úrovní. Pro obě úrovně platí, že se jedná se o koncepční řízení sektoru kultury, pro který jsou takto definovány vize, cíle a priority, dále zásady a nástroje pro jejich naplnění. Státní kulturní politika je zastřešující koncepcí pro kulturní politiky vytvářené na úrovni místní samosprávy, regionu, vlády i v mezinárodním kontextu.

Počátek koncepční práce na poli definování kulturní politiky státu začaly již v roce 1989 z podnětu ministra kultury Pavla Tigrida. Vznikla rozsáhlá studie „**Vztah státu ke kultuře** – kulturní politika evropských zemí“. Zde byly definovány obecné cíle i řada odborných doporučení k naplnění cílů.

Dnes již mají všechny kraje zpracovány Programy rozvoje kraje, ve kterých je zapracován i kulturní sektor. Společnými prvky všech dokumentů jsou:

- ekonomické využití kulturního dědictví, zejména pro turismus
- rozšířená podpora kulturních služeb a kulturní infrastruktury ve venkovských oblastech
- další aspekty kultury jako: menšinové a tradiční subkultury, atraktivita prostředí, identita, rozvoj lidských zdrojů, duchovní kapitál, kulturní klima.

Na úrovni krajské správy jsou dále zpracovány i jiné dokumenty jako např. Marketingová strategie cestovního ruchu v Moravskoslezském kraji, Koncepce muzeí a galerií ve Středočeském kraji, Koncepce podpory státní památkové péče v Pardubickém kraji, Koncepce podpory kultury v Jihomoravském kraji aj.

Státní kulturní politika je v současnosti jedním ze základních ideologických materiálů ovlivňujících činnost muzeí a galerií zřizovaných státem, případně samosprávnými celky, městy a obcemi. Státní kulturní politiku schvaluje vláda svým usnesením. Na jeho základě jsou dále sestavovány vize a programové teze muzeí a galerií, odborů muzejní péče krajských úřadů atd. Česká republika je sama zodpovědná za svou kulturní politiku. Smlouva Evropských společenství z Nice ze dne 26. února 2001 ve svém článku č. 151 říká, že zodpovědnost za rozkvět kultur členských států zůstává na národních vládách.

Státní kulturní politika má jednak zajistit, aby kultura nebyla chápána pouze jako forma trávení volného času nebo něco, co je až po práci. Jak je uvedeno ve studii „Ekonomika kultury v Evropě“, kterou pro Evropskou komisi zpracovala společnost KEA Public Affairs ve spolupráci s Media Group (při School of Economy, Turku, Finsko)

a MKW Wirstschaftsforschung GmbH.² „Kulturní a kreativní sektor trpí stereotypy, je-li nahlížena jeho ekonomická výkonnost... mnozí se domnívají, že kultura a ekonomika jsou dva různé světy, které nemají... nic společného. I ti, kteří rozpoznávají ekonomickou hodnotu, obvykle soudí, že její ekonomická výkonnost je nízká. Usuzuje se, že umělci, silně dotované kulturní organizace či třeba venkovská lidová tvorba jsou předurčení podlehnout, pokud se dostanou do konfrontace s tržními silami...“

Fakta zjištěná citovanou studií tyto stereotypy vyvracejí:

- **kulturní a kreativní sektor v EU zaznamenal v roce 2003 obrat 653 mld. EUR, tj. 2,6 % HDP EU;** to je více, než vytvořil např. sektor nemovitostí (2,1 %), výroba potravin, nápojů a tabáku (2,1 %) či chemický a gumárenský průmysl včetně výroby plastických hmot (2,3 %);
- **růst v tomto sektoru byl v letech 1999–2003 o více než 12% bodů rychlejší než činil průměr EU;**
- **kulturní sektor zaměstnával v roce 2004 více než 4,7 mil. osob (2,5 % ekonomicky aktivní populace EU25);** zaměstnanost v této sféře rostla rychleji než průměr v EU a vykazovala výrazné znaky „modernosti“ – resp. toho, jak by pracovní scéna mohla vypadat v budoucnu – **flexibilnější, orientovaná na projekty, vyžadující mobilitu a vyšší kvalifikaci.**³

Dnes je jasné, že ekonomika kultury má silný potenciál. Státní kulturní politika připomíná, že kultura je duchovním základem společnosti, měřítkem její vyspělosti i součástí její identity včetně identity národní. Podle všech analýz má tento aspekt kultury potenciál být podstatnou hnací silou udržitelného rozvoje, prosperity a civilizační konkurenceschopnosti celé společnosti, a to zejména díky kreativitě, jejíž živnou půdou kultura je. Státní kulturní politika již pracuje s vizí, že kreativita, sociální soudržnost a schopnost inovace se stanou strategickými dominantami vývoje příštích desetiletí planety. Konkurence kultur židovsko-křesťanské (euroatlantické) a kultur zejména asijských a dalších se může ukázat jako prvek ovlivňující životy národů podobně jako průmyslová revoluce. Zdrojem těchto hodnot je z velké části právě kultura a umění... Na těchto základech je formulována vize Státní kulturní politiky jako východisko pro její jednotlivé cíle a úkoly. Vize je maximálně obecným a přitom srozumitelným vyjádřením žádoucího stavu a také smyslu kultury resp. role, jakou by pro českou společnost v příštích letech měla hrát.

² The Economy of Culture in Europe, Evropská komise, říjen 2006.

³ Zdroj informace: <http://www.mkcr.cz/assets/kulturni-politika/kulturni-politika-fresh.pdf>, s 9. Přístup 15. 4. 2014

Vize státní kulturní politiky⁴

Kultura je pro Českou republiku „jízdenkou do budoucnosti“: chceme být opět křižovatkou kultur, svoji přirozenou pozici využít svobodným, otevřeným a kreativním způsobem při tvorbě kultury vlastní, ochraně zděděných kulturních hodnot a jejich uplatnění ve všech oblastech života společnosti. Úkolem státu je vytvářet optimální vazby mezi kulturou a všemi oblastmi společnosti a tak obohacovat životy občanů, rozvíjet kreativní schopnosti v hospodářství, výzkumu, vzdělání, motivovat dárcovství i poskytnout dostatečné zdroje a tím posílit konkurenceschopnost země v globálním prostředí. Tato vize kultury zhuštěně vyjadřuje podstatné:

- *Kultura je sektorem, který může v příštích letech sehrát zásadní roli v rozvoji české společnosti a o který lze do značné míry opřít ekonomický, environmentální i sociální rozvoj státu.*
- *České země mohou díky geografické poloze i tradici pozitivně využít kontaktu evropských i globálních kulturních vlivů.*
- *Prostor pro kulturní tvorbu a využití kulturních hodnot vytvořených v minulosti musí zůstat otevřený a přístupný.*
- *Úkolem státu, krajů a obcí a jejich institucí není pouze podporovat kulturu jako takovou, ale propojit ji s jinými oblastmi společnosti, zejména zpřístupnit její hodnoty – kulturní dědictví stejně jako svobodu a kreativitu vlastní kulturní tvorbě – k využití v ostatních oblastech lidských aktivit.*
- *Na těchto principech lze stavět základy budoucí konkurenceschopnosti země.*

Takto chápaná vize kulturní politiky umožňuje formulovat konkrétní cíle a především úkoly a opatření, která přispějí k žádoucímu stavu kultury v příštích letech. Bude se tak dít v prostředí intenzivní globální soutěže, na jejíž impulsy reaguje i Evropská unie zejména některými cíli Lisabonské strategie. Není účelné mechanicky přebírat formule vyzdvihující inovace a kreativitu jako hlavní motor naplňování cílů evropských strategií tohoto druhu. Pokládáme za přínosnější, když kulturní politika státu vytkne pro ČR specifické cíle a úkoly, které budou v jejím konkrétním prostředí realizovat obecné strategie. Často preferovaná podpora inovací a kreativity je jednou z dimenzí tohoto úsilí, druhou a neméně podstatnou je pak využití existujících – hmotných i nehmotných – kulturních hodnot, které dávají životu smysl vyšší než je pouhé přežívání. Součástí naší kulturní strategie tak musí být i péče o krajinu, architektonické památky a urbanistické celky, formující prostor každodenního života a ovlivňující pozitivně lidská společenství, je-li o ně pečováno a jsou-li využívány i k ekonomickým aktivitám šetrným k jejich hodnotám či negativně, jsou-li zanedbávány a přehlíženy. Aniž bychom snižovali význam a podporu původní umělecké tvorby, chceme navíc podporovat především ty aspekty, které mohou přenášet impulsy i pro jiné sektory.

⁴ Zdroj informace: <http://www.mkcr.cz/assets/kulturni-politika/kulturni-politika-fresh.pdf>. Přístup 15. 4. 2014

Cíle státní kulturní politiky:

CÍL 1 – EKONOMICKÁ A SPOLEČENSKÁ DIMENZE

Využít přínosů umění a kulturního dědictví a s nimi spojené kreativity pro zvýšení konkurenceschopnosti ostatních oborů a činností.

Cíl směřuje především k účelnému využívání kulturních hodnot, ať již v hmotném (historické dědictví, kulturní krajina, umělecká díla apod.) či nehmotném (intelektuální dimenze, inovace a kreativita) smyslu jakožto impulsů a výzev pro sociální prostředí státu a jeho ekonomiku. Do této oblasti budou spadat opatření směřující k efektivnějšímu využití památek, muzejních a galerijních sbírek či urbanistických a krajinných celků v cestovním ruchu a navazujících činnostech, zpřístupňování kulturního dědictví a nové tvorby všem bez rozdílu, rozvoj kulturního průmyslu, uplatnění mezinárodních zkušeností v rozvoji kulturního průmyslu a umělecké tvorby a posílení role kultury v politice vnějších vztahů apod. Realizace úkolů spadajících pod tento cíl zahrne i dopad hlavních prvků kulturní politiky do strategií ostatních sektorů.

CÍL 2 – OBČANSKÁ DIMENZE – ROZVOJ OSOBNOSTI

Zvýraznit roli kultury v individuálním profesním a osobnostním růstu občanů, zejména pro rozvoj tvořivosti, kultivaci demokratických hodnot a individuálních postojů a pro posilování odpovědnosti za zděděné i vytvářené hodnoty.

Cíl představuje záměr posílit vliv kultury v oblasti vzdělávání a obohacování života jednotlivých občanů, dospělých i dětí. Kultura je v našem prostředí typickým civilizačním projevem, vycházejícím z obnovených tradic a využívajícím otevřeného prostoru – svobody volby – ke kultivaci jednotlivců a tím i společnosti. Společnost jako celek se bude dobrovolně chovat odpovědně vůči kulturním hodnotám pouze za předpokladu, že to budou jednotliví občané pokládat nejen za správné, ale především za užitečné. Proto je důležité stanovit si jako cíl dosažení vyšší pasivní i aktivní účasti občanů na kulturním dění a na péči o existující kulturní hodnoty.

CÍL 3 – ROLE STÁTU, KRAJŮ A OBCÍ PŘI PODPOŘE ZACHOVÁNÍ A TVORBY KULTURNÍCH HODNOT

Poskytovat přímou i nepřímou podporu uchování existujících kulturních hodnot a nakládání s nimi, stejně jako tvorbě hodnot nových.

Cíl formuluje to, co se obvykle pokládá za hlavní úlohu státu, totiž materiální podporu zachovávání v minulosti vytvořených a nově vytvářených kulturních hodnot. Vzhledem k provedené reformě veřejné správy není už dnes možné, aby tento cíl realizovaly

pouze státní orgány a instituce. Tento cíl může být účinně plněn, pokud bude splněn politický závazek vydávat na podporu kultury 1 % ze státního rozpočtu. Sem rovněž spadá oblast využití prostředků z podpůrných fondů EU (strukturální fondy/IOP, ROP; komunitární fondy) ve kterých mají orgány činné v oblasti kultury řídicí či spoluřídící funkci. Patří sem i daňová a rozpočtová politika, zaměřená na překonání stereotypu kultury jako „nadstavby“ či rezortu, na který pouze „zbude“, jakož i na vytvoření daňově zajímavých možností pro podporu kultury ze strany podnikatelů.

CÍL 4 – ROLE STÁTU PŘI TVORBĚ PRAVIDEL

Vytvářet transparentní a nediskriminační prostředí pro kulturní aktivity a jejich podporu z úrovně státu, krajů a obcí.

Cíl vyjadřuje klíčovou úlohu státu ve smyslu tvůrce pravidel – zákonodárce i vykonavatele či „prosazovatele“ jejich uplatňování. Pravidla musí být strukturována tak, aby podobně jako při uplatňování principu subsidiarity jejich tvorba i výkon příslušela té řádové úrovni (stát, kraj, obec), na které je lze vytvářet a vykonávat co neúčinněji ve vztahu k předchozím třem cílům kulturní politiky. Na všech úrovních pak musí být transparentní, tedy předvídatelná a srozumitelná, objektivní, tedy odpovídající cílům, a nediskriminační tak, aby mimo jiné rovněž podporovala rozmanitost kulturních projevů. Žádoucí je podporovat vzájemnou spolupráci jednotlivých stupňů veřejné správy na přípravě dotačních programů, tak, aby v případě větších projektů mohlo docházet k vícezdrojovému financování.

Dílí výsledky Státní kulturní politiky

Výsledky Státní kulturní politiky jsou v současné době sumarizovány. Již nyní můžeme prostudovat zveřejněné materiály Ministerstva kultury, které komentují úspěšnost cílů Státní kulturní politiky v minulých letech. Naše pozornost je hlouběji upřena na cíl 4 – Role státu při tvorbě pravidel. Přehledově představíme úkoly a jejich implementaci v souvislosti s péčí o tradiční lidovou kulturou, muzejnictvím či památkovou péčí.

4.1. Návrh nového památkového zákona

Věcný záměr památkového zákona byl odeslán do vnějšího připomínkového řízení (2012), poté byl vypracován nový památkový zákon (2013).

4.2. Péče o nemateriální kulturní dědictví

Péče o nemateriální kulturní dědictví je v České republice právně založena mezinárodní Úmluvou o zachování nemateriálního kulturního dědictví (ČR je členskou zemí

této úmluvy od 18. května 2009). Implementace úmluvy je koordinována vládní Konceptí účinnější péče o tradiční lidovou kulturu, která se vždy pro příslušné období aktualizuje novým vládním usnesením.

Udělení titulu „Nositel tradice lidových řemesel“

Titul je udělován na základě nařízení vlády č. 5/2003 Sb., (§ 25 a 26) o oceněních v oblasti kultury, udělovaných Ministerstvem kultury, ve znění nařízení vlády č. 98/2006 a č. 126/2009. Titul je určen výrobcům, kteří mistrně ovládají zánikem ohrožené technologie lidové řemeslné výroby, podílejí se na jejich prezentaci na veřejnosti a své zkušenosti předávají budoucím následovníkům. Je udělován každoročně nejvýše pěti výrobcům, v současné době je držitelem titulu 53 výrobců. Titul disponuje ochrannou známkou Nositel tradice, jejímž úkolem je upozorňovat na provozovny a výrobky oceněných výrobců. Informace o titulu a oceněných jsou na webu www.lidovaremesla.cz. Ocenění a jejich práce je prezentována prostřednictvím výstavy HOMO FABER, každoročně vydávaných brožurek a publikací Nositelé tradice I. a II., vydaných též v anglické mutaci.

Udělení Ceny Ministerstva kultury v oborech zájmových uměleckých aktivit

Cena byla zřízena v souladu s usnesením vlády České republiky ze dne 28. dubna 1999 č. 401 ke Strategii účinnější státní podpory kultury. Od roku 2003 byly Ceny MK udělovány v souladu s nařízením vlády č. 5/2003 Sb., o oceněních v oblasti kultury, udělovaných Ministerstvem kultury ve znění nařízení vlády č. 98/2006 Sb., § 13 a §14 a č. 126/2009 Sb v těchto oborech:

- divadelní a slovesné aktivity,
- tradiční lidová kultura a folklór,
- hudební aktivity,
- audiovizuální a výtvarné aktivity,
- taneční aktivity,
- dětské umělecké aktivity.

Cena MK v oborech zájmových uměleckých aktivit se uděluje k ohodnocení dlouhodobého působení v jednotlivých oborech zájmových uměleckých aktivit, popřípadě za vytvoření vynikajícího uměleckého díla a za celoživotní zásluhy v příslušném oboru.

Úmluva o zachování nemateriálního kulturního dědictví – periodická zpráva za ČR

Ratifikační proces byl dokončen v roce 2009. Česká republika byla v roce 2010 zvolena členem prestižního Mezivládního výboru pro zachování nemateriálního kulturního

dědictví UNESCO na léta 2010–2014. Ve výboru je zastoupeno celkem 24 států, které jsou smluvními stranami Úmluvy. Výbor má v souvislosti s Úmluvou důležité rozhodovací kompetence a pravomoci. Zápis kulturních statků České republiky do Reprezentačního seznamu nemateriálního kulturního dědictví lidstva sebou nese povinnost zpracovávat pravidelné periodické zprávy o stavu zapsaných statků. Tyto zprávy musí být UNESCO doručeny nejpozději do 15. prosince šestého roku po uložení přístupových dokumentů k Úmluvě. A poté v pravidelných šestiletých intervalech znovu. Česká republika uložila přístupovou dohodu k Úmluvě v sídle UNESCO v únoru 2009. Periodické zprávy za všechny zapsané statky (v současnosti Slovácký verbuňk, Vesnické masopustní obchůzky a masky na Hlinecku, Sokolnictví – umění chovu dravců, jejich ochrany, výcviku a lovu s nimi a Jízdy králů na jihovýchodě ČR) budou ČR předkládány od roku 2015. Nedílnou součástí plnění úkolu je tvorba audiovizuálních dokumentů v terénu společně s fotodokumentací, dále provádění a vyhodnocování terénních výzkumů, zaměřených na uvedené kulturní statky a shromažďování archivních materiálů, které slouží jako nutné podklady pro vznik periodické zprávy.

Plnění Koncepce účinnější péče o tradiční lidovou kulturu v ČR

Po vyhodnocení Koncepce účinnější péče o tradiční lidovou kulturu v ČR v období 2003–2010 schválené vládním usnesením č. 573/2003 připravilo Ministerstvo kultury ve spolupráci se samosprávnými orgány krajů a obcí a odbornými institucemi nový koncepční dokument, který vláda ČR schválila svým usnesením č. 11/2011 ke Koncepti účinnější péče o tradiční lidovou kulturu v České republice na léta 2011–2015. Výhledově se počítá s další aktualizací tohoto koncepčního materiálu a zpracováním aktualizované verze pro období 2016–2020.

Nominace nehmotných statků tradiční lidové kultury na Reprezentační seznam nemateriálního kulturního dědictví

V listopadu roku 2010 byly na Reprezentační seznam zapsány dva nehmotné kulturní statky České republiky: Vesnické masopustní obchůzky a masky na Hlinecku a mezinárodní kulturní statek Sokolnictví – umění chovu dravců, jejich ochrany, výcviku a lovu s nimi (multinárodní nominace pod vedením Spojených arabských emirátů). V roce 2011 došlo k zápisu Jízd králů na jihovýchodě ČR do tohoto seznamu. Další nominace ČR zatím nepředložila.

Nominace do Seznamu nemateriálních statků tradiční lidové kultury ČR

Na základě Metodického pokynu pro vedení Seznamu nemateriálních statků tradiční lidové kultury České republiky byly v květnu roku 2009 do Seznamu zapsány čtyři kul-

turní statky: Slovácký verbuňk, Vesnické masopustní obchůzky a masky na Hlinecku, Jízdy králů na Slovácku a Sokolnictví – umění chovu dravců, jejich ochrany, výcviku a lovu s nimi. V roce 2010 nebyl předložen žádný návrh na zápis do Seznamu. V r. 2011 byl zapsán do Seznamu statek Myslivost – plánovitě trvale udržitelné obhospodařování zvěře a jejího prostředí, jako přirozená součást života na venkově. V r. 2012 byly předloženy nominace kulturních statků: Valašský odzemek, Vodění Jidáše, Východočeské loutkářství.

Vyhlášení výběrového dotačního řízení na podporu tradiční lidové kultury

Vyhlášením výběrového dotačního řízení bylo plněno usnesení vlády č. 571/2003 ke Koncepti účinnější péče o tradiční lidovou kulturu v České republice a č. 11/2011 o Koncepti účinnější péče o tradiční lidovou kulturu v České republice na léta 2011 až 2015. Výběrové dotační řízení na podporu tradiční lidové kultury na r. 2014 bylo vyhlášeno s uzávěrkou k 19. září 2013.

Nominace nemotných statků TLK do Reprezentativního seznamu nemateriálního kulturního dědictví lidstva, péče o jevy zapsané do tohoto seznamu,

Péče o jevy zapsané do Reprezentativního seznamu nemateriálního kulturního dědictví zajišťují především obecní samosprávy, Ministerstvo kultury se podílí finanční podporou v rámci výběrového dotačního řízení na podporu tradiční lidové kultury

Nominace nemotných statků TLK do Seznamu nemateriálních statků TLK v ČR, péče o jevy zapsané do tohoto seznamu

Nominace statků je věcí odborných institucí, obcí, měst a zájmových sdružení. Ministerstvo kultury a NÚLK poskytuje metodickou pomoc a finančně podporuje zachovná opatření k zapsaným statkům v rámci výběrového dotačního řízení na podporu tradiční lidové kultury – viz předchozí bod.

Spolupráce vědeckých kulturních institucí a organizací za účelem shromažďování a výměny odborných informací, znalostí, dovedností a poznatků o nemateriálním kulturním dědictví na národní i mezinárodní úrovni

UNESCO, Mezivládní výbor pro zachování nemateriálního kulturního dědictví, CIOFF, EU, V 4 aj. prostřednictvím konferencí, seminářů, společných vědeckých projektů, práce expertních skupin, tvorby odborných digitalizovaných databází apod.,

Cílená přednášková činnost specialistů v oblasti nemotného kulturního dědictví v ČR v kontextu Úmluvy o zachování nemateriálního kulturního dědictví se zaměřením na děti, mládež a širokou laickou veřejnost.

Spolupráce se školami, mimoškolními vzdělávacími zařízeními (muzea, knihovny aj.), příp. s institucemi orientovanými na volnočasové aktivity (spolky, kulturní centra aj.). Využití interaktivních pomůcek i zpracovaných audiovizuálních dokumentů za účelem propagace významu nemateriálního kulturního dědictví. Odborná prezentace statků zapsaných do Reprezentativního seznamu nemateriálního kulturního dědictví lidstva a do Seznamu nemateriálních statků TLK v ČR. NÚLK zpracoval v r. 2012 koncept přednášek pro vyšší ročníky ZŠ a nižší ročníky SŠ, zaměřených na kulturní statek Jízdy králů na jihovýchodě ČR. Přednášky budou realizovány ve spolupráci se školami v letech 2012–2013. Úkol vychází ze závazků uvedených v nominační dokumentaci daného kulturního statku do Reprezentativního seznamu.

4.6. Vytvoření krajských koordinačních orgánů pro lepší využití památkového fondu

Koordinace aktivit spojených s nakládáním s památkovým fondem mezi státem, kraji, obcemi a dalšími zainteresovanými subjekty a mezi kraji navzájem zvýší mimo jiné i možnosti systematictější trvale udržitelné exploatace jeho potenciálu. Tímto způsobem může být vytvořeno prostředí pro komplexnější projekty přesahující hranice krajů. Koordinační orgány mohou formulovat tyto společné programy a zvyšovat tak rozsah i kvalitu poskytovaných služeb. Splněno

4.7. Vyšší podíl veřejnosti na činnosti veřejnoprávních institucí v kultuře

Kulturní zařízení by měla výrazněji reagovat na potřeby a poptávku veřejnosti. Jednou z alternativ je vyšší zapojení občanů při tvorbě programové náplně jejich činnosti, stejně jako pravidelné vyhodnocování efektů činnosti takových zařízení. **Analýza zapojení občanů při tvorbě programové náplně PO organizací (aplikace výsledků doporučení vyplývající z analýzy)** – plnění úkolu do r. 2012 nebylo zahájeno, s ohledem na výdajové možnosti státního rozpočtu v kapitole MK není reálné plnění úkolu v časovém rámci vymezeném platností státní kulturní politiky zahajovat. Z tohoto důvodu se úkol ruší – **usnesením vlády č. 823/2011**

4.8. Transformace kulturních institucí

Zkušenosti z procesu transformace veřejné správy dokládají, že některé státní kulturní instituce by mohly lépe poskytovat veřejné kulturní služby jako veřejnoprávní instituce. Proto MK připraví návrh příslušného zákona. **Věcný záměr zákona o veřejnoprávních**

institucích byl zpracován MK. Příprava zákona se zastavila poté, co MK obdrželo negativní stanovisko Asociace krajů. Do novely zákona o obecně prospěšných společnostech v gesci Úřadu vlády proto uplatnilo MK své připomínky tak, aby vyhovovaly představám opatření státní kulturní politiky. Novela zákona č. 248/1995 Sb. o obecně prospěšných společnostech, k níž Ministerstvo kultury uplatňovalo připomínky tak, aby právní úprava lépe odpovídala i potřebám institucí v kultuře, byla schválena a vyšla ve Sbírce zákonů pod. č. 231/2010 Sb. Zákon nabyl účinnosti dnem 1.1. 2011.

4.9. Zlepšení odměňování zaměstnanců v kultuře

Odměňování pracovníků kulturních institucí dlouhodobě zaostává za jejich vzdělaností, rozsahem práce a jejich přínosů pro národní hospodářství. MK ve spolupráci s MPSV navrhne změnu platových předpisů, která tuto situaci napraví.

Zlepšení odměňování zaměstnanců v kultuře:

- nařízením vlády č. 74/2009 Sb., o platových poměrech zaměstnanců ve veřejných službách a správě – účinnost od 1. dubna 2009 – neodborní zaměstnanci jsou odměňováni podle přílohy č. 2 – cca 16%
- nařízením vlády č. 130/2009 Sb., o platových poměrech zaměstnanců ve veřejných službách a správě – s účinností od 1. června 2009 – zvýšení všech tarifních tabulek – tarifních platů cca o 3,5 %
- příspěvkovým organizacím byly posíleny prostředky na platy pro rok 2009 o tyto dvě změny /nařízení vlády č. 74/2009 a 130/2009/.

Přes výše uvedená opatření k zlepšení odměňování pracovníků kulturních institucí nedošlo.

4.10. Nová úprava podmínek pro fungování neziskových organizací v kultuře

Zrušeno usnesením vlády č. 823/2011

4.11. Koncepce účinnější péče o movité kulturní dědictví

Koncepce, kterou uvádí SWOT analýza současného stavu muzejnictví v České republice, obsahuje deset strategických cílů, dvacet šest konkrétních úkolů, jejichž splněním bude dosaženo strategických cílů. Na své schůzi dne 1. prosince 2010 vzala vláda na vědomí „Koncepci účinnější péče o movité kulturní dědictví v České republice na léta 2010–2014 (koncepce rozvoje muzejnictví)“ a uložila ministru kultury ji – podle aktuálních možností státního rozpočtu – spolu s ostatními členy vlády realizovat. Koncepce, kterou uvádí SWOT analýza současného stavu muzejnictví v České republice, obsahuje deset strategických cílů, dvacet šest konkrétních úkolů, jejichž splněním bude

strategických cílů dosaženo a nároky na státní rozpočet. Naplněním této střednědobé koncepce bude zejména dosaženo toho, že:

Zvýší se úroveň ochrany movitého kulturního dědictví a odborné správy sbírek muzejní povahy.

Zkvalitní se právní a legislativní prostředí, v němž se uskutečňuje ochrana, odborná správa a využívání movitého kulturního dědictví.

Pro národní a zemská muzea (a galerie), která spravují nejvýznamnější a nejpočetnější sbírky muzejní povahy, budou zkvalitněny prostorové, materiální a technické podmínky, což se projeví nejen ve zvýšení úrovně ochrany a odborné správy sbírek muzejní povahy, ale zejména v rozšíření nabídky veřejných služeb. Toto vše významně přispěje k využití vzdělávacího a výchovného potenciálu sbírek.

Státní muzea, zejména muzea výtvarného umění (galerie) se stanou konkurenceschopnějšími na trhu s kulturními statky.

Pro veřejnost se zvýší dostupnost informací o movitém kulturním dědictví na základě digitalizace kulturního obsahu a podpory výzkumu a vývoje.

Potenciál sbírek muzeí a galerií, které obdržely, případně ještě obdrží, status výzkumných organizací, bude využit v programu výzkumu a vývoje národní a kulturní identity (NAKI 2011–2015).

Bude zpracována strategie rozvoje muzeí v přírodě.

Muzea a galerie přispějí k naplnění cílů Státní kulturní politiky, kterou vláda České republiky schválila.

Budou vytvořeny předpoklady pro další rozvoj oboru muzejnictví v České republice po roce 2014.

Kontrolní otázky:

Jaké jsou vize Státní kulturní politiky?

Jaké jsou cíle Státní kulturní politiky?

2.2. VLÁDNÍ PODPORA PÉČE O TRADIČNÍ LIDOVOU KULTURU V ČR

Koncepce účinnější péče o tradiční lidovou kulturu MK ČR

Vysokoškolsky vzdělaný etnolog či etnograf, stejně jako etnograf neškolený, mají za svůj hlavní předmět zájmu tradiční lidovou kulturu v jejích nejrozmanitějších podobách. Tradiční lidová kultura je částí kulturního dědictví České republiky. Uchovává v sobě zkušenosti všedního i svátečního života předků, které dále předává pro současnost i budoucnost. Dokumentační a výzkumná praxe etnografických pracovišť v novodobé historii byla prováděna nekoordinovaně a chaoticky. Změnu přinesla až „Kulturní politika“ Ministerstva kultury a následně zpracovaná „Koncepce účinnější péče o tradiční lidovou kulturu“ za působení vlády pod vedením Vladimíra Špidly.

Pro každý obor je důležitým mezníkem moment, kdy je jeho práce reflektována i v usneseních vládních orgánů. Pro novodobé působení etnologů v praxi se stal významným mezníkem rok 2003, kdy vláda ČR projednala a schválila usnesení č. 571 s názvem „Koncepce účinnější péče o tradiční lidovou kulturu“. Tento materiál reagoval na tlak odborné veřejnosti, která se obávala zániku některých tradičních jevů. Vláda na sebe vzala spoluzodpovědnost za stav a podobu péče o tradiční lidovou kulturu. Zmíněným dokumentem sumarizovala povinnosti státu a vyzvala samosprávu a ostatní nestátní neziskové organizace ke spolupráci při ochraně a prezentaci nehmotného kulturního dědictví. Cílem měla být společně poskytovaná ochrana hodnot vytvářených našimi předky. Vláda si byla vědoma toho, že tyto hodnoty jsou základem kulturní identity, zdrojem kulturní rozmanitosti a vzdělanosti. V „Koncepci“ bylo poprvé kodifikováno, jakým způsobem se bude péče o tradiční lidovou kulturu uskutečňovat. Prostřednictvím konkrétních kroků mělo dojít k efektivnější identifikaci tradiční lidové kultury, k systematické dokumentaci, k uchovávání a předávání dalším generacím, prezentaci veřejnosti u nás i v zahraničí. Právě v době svého vzniku již vláda zamýšlela, že „Koncepce“ přispěje k tomu, aby bohatství tradiční lidové kultury pomohlo v budoucnosti k prokázání naší vlastní kulturní identity, zejména v souvislosti se zapojením naší země do dění v celoevropském prostoru.

Důležitým momentem v pojetí „Koncepce“ byl fakt, že nevedla k vytvoření nové instituce, ale k efektivnějšímu využití stávajících institucí a zapojení dobrovolných zpravodajů a souborů. Obsah „Koncepce“ určoval programové priority do roku 2010. Měly být nejprve srozumitelně popsány existující jevy lidové kultury, dostatečně zaznamenány pro budoucnost a poznatky měly být zpřístupněny odborné i laické veřejnosti.

„Koncepce“ byla Ministerstvem kultury zpracována v návaznosti na „Kulturní politiku (Strategie účinnější státní podpory kultury ze dne 10. ledna 2001)“, v níž již péči

o tradiční lidovou kulturu zařadilo mezi prioritní úkoly. Do roku 2010 se měl vytvořit systém, do něhož měly být zapojeny státní (v působnosti samosprávy) i nestátní organizace (občanská sdružení) a jednotlivci. Systém měl vést ke zdokumentování – ochraně – dochovaných projevů lidové kultury, k obohacení současné kultury a předávání projevů lidové kultury dalším generacím. Vedle Ministerstva kultury ležela část odpovědnosti za předávání dědictví po předcích na Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy, také na Ministerstvu vnitra a dalších ministerstvech.

V textu „Koncepce“ bylo definováno, co je předmětem dokumentu, tedy tradiční lidová kultura: ... „soubor výtvorů, hmotných i nehmotných, vyvěrajících z kulturních společenství, založených na tradici, vytvářených skupinou nebo jednotlivci a uznávaných jako obraz tužeb společenství, které odrážejí jeho kulturní a sociální identitu. Vzory a hodnoty vlastní tradiční lidové kultury se předávají ústně, napodobováním a jinými způsoby. Projevy tradiční lidové kultury zahrnují zejména hudební, taneční a slovesný folklór, hry, mytologii, obřady, obyčeje a zvyky, způsob obživy a tradiční zemědělské postupy, řemeslnické výrobky a technologie, architekturu a další druhy lidové umělecké tvorby.“⁵ Cílem péče mělo být podpoření uchovávání dosud existujících projevů tradiční lidové kultury a jejich předávání v rámci jedné generace i mezigeneračně. Díky souboru opatření měl být tento cíl splněn, mělo to vést k podpoře obohacování soudobé kultury, uchovávání kulturní identity a k obohacení soudobé evropské kultury o specifický vklad české kultury. Do souboru opatření patřilo:

- identifikace jevů tradiční lidové kultury
- shromažďování a zvyšování úrovně jejich dokumentace, budování informačních databází, jejich zpracování a zpřístupnění (soupisy a přehledy institucí, občanských sdružení a jiných právnických osob zabývajících se tradiční lidovou kulturu a přehledy jednotlivých jevů tradiční lidové kultury) veřejnosti: systematická dokumentace a výstupné databáze usnadní porozumět procesům, jimiž se tyto tradice mění.
- předávání tradic lidové kultury následovníkům (výuka a výchova ve školách, včetně škol vysokých, mimoškolní výchovné vzdělávací aktivity, výchova ve společenství)
- prezentaci tradiční lidové kultury a jejich hodnot široké i užší odborné veřejnosti v České republice i v zahraničí
- ochraně jak jevů, tak dokumentace tradiční lidové kultury

Koncepce definovala nástroje k zajištění provádění „Koncepce“:

- institucionální
- ekonomické

⁵ Viz Koncepce účinnější péče o tradiční lidovou kulturu. Ministerstvo kultury České republiky. 2003. ISBN 80-86310-39-6. S. 10

- řídicí
- metodické
- legislativní
- společenské

Konkrétní úkoly podle „Koncepce“ byly:

- Identifikace jevů tradiční lidové kultury
- Dokumentace projevů tradiční lidové kultury
- Uchování tradiční lidové kultury
- Šíření, prezentace a předávání hodnot tradiční lidové kultury
- Mezinárodní spolupráce

Výše pojednaná „Koncepce účinnější péče o tradiční lidovou kulturu“ byla inovována v roce 2011 Usnesením vlády pod vedením Petra Nečase z 5. ledna 2011, č. 11. Nová „Koncepce“ stanovila cíle a úkoly pro období od roku 2011 do roku 2015. Ve srovnání s první koncepcí vidíme vývoj, kterým prošla formulace celé koncepce i nové poznatky, které se díky předchozím letům podařilo shromáždit a do textu i obsahu koncepce zapracovat. Například „Koncepce“ reflektuje na fakt, že tradiční kultura má velký podíl při formování podob využívání volného času a tím přispívá ke kultivovanosti obyvatel a k boji proti rozličným sociálně patologickým jevům ve společnosti. V úvodu „Koncepce“ je zmíněno, že kulturní dědictví – tradiční lidová kultura – přispívá výrazně také k ekonomickému rozvoji České republiky. Je motivací a podnětem pro rozvoj cestovního ruchu a podnikatelských aktivit, což vede k celkovému rozvoji obcí, ale dokonce i celých regionů.

Východiska „Koncepce“ pro rok 2011 až 2015 upozorňují na fakt, že specifickým tradiční lidové kultury je, že je živá a na rozdíl od hmotného dědictví se stále vyvíjí. Toto dědictví je tedy zároveň součástí tzv. živé kultury. Na zmíněný dynamický aspekt výslovně upozorňuje Úmluva o zachování nemateriálního kulturního dědictví.

Nově se v úvodu „Koncepce“ objevuje zmínka o tom, že přístup ke kulturnímu bohatství zaručuje všem občanům České republiky zejména Listina základních práv a svobod, z níž vyplývá i povinnost státu ... „vytvářet podmínky k tomu, aby občan mohl využívat nejen toto právo, ale i práva související“. S tím souvisí povinnost státu „pečovat všestranně o kulturní dědictví země, protože jeho zachování je podmínkou nutnou pro to, aby občan mohl toto své ústavní právo realizovat. Ve vztahu k tradiční lidové kultuře to znamená, že stát má pečovat o uchování a rozvoj rozličných projevů tradiční lidové kultury“.

V „Konceptu“ pro roky 2011 až 2015 je ve shodě s Úmluvou o zachování nemateriálního kulturního dědictví definován předmět zájmu v podobě nemateriální složky tra-

diční lidové kultury. Jejimi jednotlivými prvky se rozumí především: zkušenosti, znázornění, vyjádření, znalosti, dovednosti, jakož i nástroje, předměty, artefakty a kulturní prostory s nimi související, které společenství, skupiny a v některých případech též jednotlivci považují za součást svého nemateriálního kulturního dědictví. Pro nemateriální složku tradiční lidové kultury se v České republice běžně používá zkrácený pojem „tradiční lidová kultura“.⁶

Takto vymezená tradiční lidová kultura se projevuje zejména v těchto oblastech:

- ústní tradice a vyjádření;
- interpretační umění;
- společenské zvyklosti, obřady a slavnostní události;
- vědomosti a zkušenosti týkající se přírody a vesmíru;
- dovednosti spojené s tradičními řemesly.⁷

Cílem „Koncepce“ je definovat nástroje účinnější péče o tradiční lidovou kulturu jako soubor určitých koordinovaných opatření, jejichž účelem je přispět k efektivnější identifikaci, dokumentaci, ochraně, využívání a předávání nemateriální složky tradiční lidové kultury nastupujícím generacím. V úvodu je připomenuto, že při dosahování cílů má být usilováno o uplatňování principu rovných příležitostí žen a mužů, jak ve vztahu k uchování rozličných forem tradiční lidové kultury, tak v přístupu všech jednotlivců k nim. Koncepce okazuje na to, že základní cíl vláda České republiky definovala a podpořila již v Konceptu účinnější péče o tradiční lidovou kulturu v České republice, schválené usnesením vlády č. 571 ze dne 11. 6. 2003 na léta 2003–2010, dále ve Státní kulturní politice České republiky na léta 2009–2014, kterou schválila svým usnesením č. 1452 ze dne 19. 11. 2009. Základním záměrem dosavadní Koncepce bylo vytvořit do roku 2010 systém péče, do něhož se zapojí státní i nestátní organizace a jednotlivci tak, aby přispěli k identifikaci, dokumentaci a ochraně dochovaných projevů tradiční lidové kultury, k jejich využití při obohacení současné kultury a předání těchto projevů dalším pokolením.

Koncepce definuje cíle pro roky 2011 až 2015 konkrétně. Základním cílem je podpořit uchování dosud existujících projevů tradiční lidové kultury a předat je příštím generacím. K tomu budou směřovat opatření, jejichž plnění bylo započato v minulém období:

- pokračovat v identifikaci a dokumentaci jevů tradiční lidové kultury a tento proces považovat za kontinuální vzhledem k proměnám tradiční lidové kultury;
- vést a doplňovat Seznam nemateriálních statků tradiční a lidové kultury České republiky jako nástroj péče o nejvýznamnější jevy tradiční lidové kultury České republiky; užívat ho jako nástroj záchrany pro ty z nich, které jsou ohroženy zánikem;

⁶ Viz Koncepce (2011), s. 3.

⁷ Viz Koncepce (2011), s. 11

- zavést podobné seznamy regionálně nejvýznamnějších nemateriálních statků tradiční a lidové kultury i v krajích, vytvořit pro ně společnou metodiku;⁸
- průběžně doplňovat vytvořené funkční elektronické databáze v oblasti tradiční lidové kultury; jejich obsah více popularizovat, využít při tom pomoci médií;
- popularizovat srozumitelnou formou výsledky výzkumů, aby byly přístupné odborné a široké veřejnosti a využitelné pro výuku ve školách;
- v zájmu uchování tradiční lidové kultury důsledně prosazovat tradiční lidovou kulturu do rámcových vzdělávacích programů a do ostatních výchovně vzdělávacích forem;
- nadále využívat formy veřejného oceňování v zájmu předávání tradiční lidové kultury;
- prohloubit prezentaci tradiční lidové kultury a nových poznatků prostřednictvím odborných institucí a médií;
- podporovat vznik tzv. profesních etických kodexů vypracovávaných nevládními organizacemi pro přístup a zacházení s dědictvím tradiční lidové kultury;
- inspirovat se mezinárodně doporučenými osvědčenými postupy pro péči o tradiční lidovou kulturu a důsledně implementovat Úmluvu do praxe.⁹

K naplnění výše uvedených cílů budou využity nástroje, které se v období plnění předchozí koncepce osvědčily jako efektivní, zajímavé a perspektivní. Jsou to zejména ekonomické nástroje ve formě programů v oblasti:

- a) grantové podpory tradiční lidové kultury na úrovni obcí, krajů a Ministerstva kultury – významně napomáhají plnění úkolů příspěvkových organizací Ministerstva kultury a regionálních pracovišť pro péči o tradiční lidovou kulturu, projektům právnických a fyzických osob, s preferencí pro projekty týkající se statků zapsaných do Seznamu nemateriálních statků tradiční a lidové kultury České republiky;
- b) výzkumu a vývoje – dobíhající institucionální podpora řešení výzkumných záměrů státními příspěvkovými organizacemi zřizovanými MK a účelová programová podpora pro jiné odborné subjekty prostřednictvím Ministerstva kultury do roku 2011; od r. 2011 nový typ institucionální podpory na dlouhodobý koncepční rozvoj výzkumných organizací zřizovaných MK a dalšími institucemi; zahájení účelové podpory výzkumu v rámci Programu aplikovaného výzkumu a vývoje národní a kulturní identity (NAKI) na léta 2011–2017;

8 Společná metodika bude vycházet z příkazu Ministra kultury č. 41/2008, kterým se zřizuje Seznam nemateriálních statků tradiční a lidové kultury České republiky, a z metodického pokynu Ministerstva kultury pro vedení tohoto seznamu č.j. 3161/2009 ze dne 18. března 2009.

9 Viz Koncepce (2011), s. 11–12.

- c) poskytování tvůrčích a studijních stipendií Ministerstva kultury v oblasti tradiční lidové kultury pro fyzické osoby se zaměřením na podporu lepšího postavení na trhu (týká se zejména Nositelů tradice lidových řemesel a jejich následovníků) a pro fyzické osoby se zájmem podílet se svými osobními projekty na dokumentaci významných a ohrožených prvků tradiční lidové kultury;
- d) udělování cen Ministerstva kultury v oblasti tradiční lidové kultury dle nařízení vlády č. 5/2003 Sb., o oceněních v oblasti kultury, udělovaných Ministerstvem kultury, ve znění pozdějších předpisů – udělování titulu Nositel tradice lidových řemesel a Ceny v oborech zájmových uměleckých aktivit – obor tradiční lidová kultura a folklor, případně i Ceny za přínos k rozvoji české kultury;
- e) další nástroje metodického a správního charakteru:
- periodické vyhodnocování plnění této Koncepce a zpracování mezinárodně požadovaných zpráv o plnění Úmluvy jako sebereflexe a základ její případné aktualizace;
  - existence a činnost celostátního odborného pracoviště Národního ústavu lidové kultury a funkční sítě regionálních odborných pracovišť pro péči o tradiční lidovou kulturu, jak požaduje čl. 13 Úmluvy;
  - vytváření a realizace koncepcí, poskytování metodické péče státními a samosprávnými orgány;
  - zabezpečení implementace dalších závazků vyplývajících z Úmluvy;
  - využití Národní rady pro tradiční lidovou kulturu pro dialog o koncepčních otázkách péče o tradiční lidovou kulturu se zainteresovanými nevládními subjekty;
  - zohlednění předávání tradiční lidové kultury v rámcových vzdělávacích programech škol s důrazem na zásadu „místní společenství – místní tradiční lidová kultura – místní škola“;
  - existence a činnost vojenského uměleckého souboru zřízeného Ministerstvem obrany (Ondráš);
  - trvale vyzývat orgány krajů a měst, zájmových společenství k oceňování významných počínů v této oblasti péče;
  - usilovat o trvalou pozornost médií prezentaci a vysvětlování obsahu konkrétních jevů tradiční lidové kultury.

Konkrétní úkoly definované v „Koncepti“ jsou shrnuty do několika okruhů:

- Identifikace jevů tradiční lidové kultury
- Dokumentace jevů tradiční lidové kultury
- Uchovávání, šíření, prezentace a předávání hodnot tradiční lidové kultury
- Mezinárodní spolupráce

Do prvního okruhu s názvem **Identifikace jevů tradiční lidové kultury** patří:

- 1/ Etnokartograficky zpracovávat výskyt žijících identifikovaných projevů tradiční lidové kultury na území České republiky. Zajistit cyklickou aktualizaci tohoto zpracování jedenkrát za deset let.
- 2/ Podporovat práce na vytváření standardního názvosloví projevů tradiční lidové kultury, upřesňování pracovních termínů, pojmů a kategorií jevů a reálií pro systém identifikace a dokumentace prvků tradiční lidové kultury postihnutečných etnografickými metodami.
- 3/ Průběžně evidovat materiální doklady související s jevy tradiční lidové kultury ve smyslu zákona č. 122/2000 Sb., o ochraně sbírek muzejní povahy a o změně některých dalších zákonů, v platném znění (CES).
- 4/ Využívat a doplňovat na všech úrovních síť dobrovolných neprofesionálních dokumentátorů (zpravodajů) pro identifikaci a dokumentaci jevů tradiční lidové kultury; poskytovat jim metodickou pomoc podle územní příslušnosti regionálních pracovišť. Na internetových stránkách NÚLK uveřejnit základní informaci pro tyto dokumentátory. Využít zkušenosti a stávající adresář dobrovolných neprofesionálních dokumentátorů České národopisné společnosti.

Do druhé kapitoly patří **Dokumentace jevů tradiční lidové kultury** a v ní se nachází úkoly jako:

- 1 / Ve smyslu „Koncepte identifikace a dokumentace tradiční lidové kultury“ zajišťovat periodicky dokumentaci jevů tradiční lidové kultury, zejména těch, které jsou bezprostředně ohroženy, tyto dokumentovat v pravidelných cyklech podle stupně ohrožení.
- 2/ V muzeích, která mají etnografické sbírky, vytvářet odborné a ekonomické podmínky:
  - a) pro systematické výzkumy a dokumentaci jevů tradiční lidové kultury v terénu,
  - b) pro archivní výzkumy a rešerše ve specializovaných fondech archivů, muzeí a knihoven.

Prioritně se věnovat jevům bezprostředně ohroženým zánikem.
- 3/ Budovat informační databáze archiválií a sbírkových předmětů z oblasti tradiční lidové kultury v muzeích, knihovnách, ústavech Akademie věd ČR a doporučit tuto činnost i ústavům vysokých škol. Zpřístupnit tyto databáze ve smyslu autorského zákona zdarma pro vědecké, výchovné a další účely ve veřejném zájmu.
- 4/ Finančně podporovat doplňování sbírkových fondů akvizicemi z oboru tradiční lidové kultury.
- 5/ Průběžně doplňovat Seznam nemateriálních statků tradiční a lidové kultury České republiky, vedený Ministerstvem kultury podle schválené metodiky, o nejvýznam-

nější prvky této části národního kulturního dědictví. Periodicky sledovat a dokumentovat proměny jeho částí a veřejného užití. Podle vzoru tohoto ústředního seznamu vytvořit v jednotlivých krajích krajské soupisy regionálně významných jevů tradiční lidové kultury.

- 6/ Zpracovávat periodické zprávy podle mezinárodního zadání k implementaci Úmluvy o zachování nemateriálního kulturního dědictví a zprávy o plnění této koncepce jako nástroj k aktualizaci postupů v oblasti péče o tradiční lidovou kulturu.
- 7/ Podporovat informační, školící a metodologickou činnost regionálních odborných pracovišť pro péči o tradiční lidovou kulturu v krajích, a to zejména:
  - a) identifikaci a dokumentaci jevů tradiční lidové kultury a péči o ně,
  - b) pořádání specializovaných školení pro dobrovolné dokumentátory (zpravodajce), profesionální pracovníky dokumentace a sbírek,
  - c) vytváření specializovaných databází,
  - d) poskytování informací veřejnosti,
  - e) poskytování metodické pomoci veřejné správě a odborným institucím v otázkách péče o tradiční lidovou kulturu,
  - f) shromažďování informací o neúspěšnějších postupech v uchovávání, prezentaci a předávání projevů tradiční lidové kultury
  - g) průběžné dodávání informací do ústředních databází věnovaných tradiční lidové kultuře a do krajských soupisů.
- 8/ Zajistit pravidelné zpracovávání přehledu regionálních akcí zacílených na uchování a prezentaci jevů tradiční lidové kultury široké veřejnosti. Koncipovat získávání údajů a formu jejich zveřejnění s ohledem na jejich využití i pro kulturní turismus.
- 9/ Provozovat a průběžně aktualizovat centrální elektronickou databázi věnující se tradiční lidové kultuře a její dokumentaci.
- 10/ Podporovat projekty v oblasti výzkumu a vývoje naplňující cíle programu NAKI vymezené v tematické prioritě pro tradiční a lidovou kulturu; motivovat potenciální předkladatele projektů, aby věnovali při jejich zpracování zvláštní pozornost statkům zapsaným v Seznamu nemateriálních statků tradiční a lidové kultury České republiky.
- 11/ Využívat pro terénní výzkumy a dokumentaci tradiční lidové kultury studentských diplomových, ročníkových a seminárních prací a motivovat k tomu studenty mimo jiné specializovanými granty pro studentskou vědeckou činnost. Tím zároveň přispívat k lepší profesionální připravenosti mladých odborníků pro práci v muzeích a vědeckých ústavech.

V kapitole **Uchovávání, šíření, prezentace a předávání hodnot tradiční lidové kultury** jsou uvedeny tyto úkoly:

- 1/ Nadále podporovat využívání poznatků o tradiční lidové kultuře ve výchovně vzdělávacím procesu ve školách (v základních školách, základních uměleckých školách, středních a odborných školách, včetně umělecko-řemeslných škol). Zároveň tuto problematiku využívat jako možného prostředku výchovy k toleranci, proti rasismu a xenofobii (například v rámci multikulturní výchovy).
- 2/ Zpracovávat a vydávat učební texty, obrazové a zvukové pomůcky pro školní a mimoškolní výchovu k poznávání a osvojování jevů tradiční lidové kultury tuzemských regionů se zvláštním zřetelem na jevy zapsané do Seznamu nemateriálních statků tradiční a lidové kultury České republiky a krajských seznamů.
- 3/ Podporovat mimoškolní formy vzdělávání a školení prostřednictvím grantového systému a zvláštních stipendií zaměřených na uchování jevů tradiční lidové kultury.
- 4/ Využívat a podle potřeby a vhodnosti veřejně prezentovat tradiční kulturní dědictví obsahující pozitivní prvky, zejména s vojenskou tematikou, na příslušných veřejných shromážděních a slavnostech, popř. ve vzdělávacích a výchovných zařízeních, pořádaných Ministerstvem obrany samostatně nebo ve spolupráci s Ministerstvem kultury, Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, kraji, obcemi, vzdělávacími, výchovnými a dalšími institucemi a zařízeními.
- 5/ Využívat a podle potřeby doplňovat formy a způsoby veřejného oceňování¹⁰ jednotlivců, kolektivů, těles a organizací, které významně přispívají k naplňování péče o tradiční lidovou kulturu a k její ochraně nebo šíření. Oceňovat nejlepší výsledky interpretace a prezentace prvků tradiční lidové kultury. Zejména
  - a) nadále udělovat titul „Nositel tradice lidových řemesel“¹¹, jako zvláštní formu veřejného uznání mistrům lidových řemesel, kteří dokonale ovládají tradiční technologie a předávají je dalším následovníkům,
  - b) navrhovat ocenění za zásluhy v péči o tradiční lidovou kulturu Cenou Ministerstva kultury za přínos k rozvoji české kultury a Cenou Ministerstva kultury v oborech zájmových uměleckých aktivit,
  - c) po dohodě se zainteresovanými občanskými iniciativami uvážit formu morálního oceňování nejlepších publicistických počinů v oblasti tradiční lidové kultury.
- 6/ Zaměřit činnost Národní rady pro tradiční lidovou kulturu, která působí jako poradní orgán ministra kultury, ve prospěch zachování a péče o nejvýznamnější jevy tradiční lidové kultury zapsané do Seznamu nemateriálních statků tradiční a lidové kultury České republiky a dialogu Ministerstva kultury s odborníky z oboru etnologie, sociologie, dějin umění, hudební, filmové a divadelní vědy, estetiky, architektury

10 Rozumí se pouze taková ocenění, která nejsou v rozporu s nařízením vlády č. 5/2003 Sb.

11 Titul je udělován podle nařízení vlády č. 5/2003 Sb., o oceněních v oblasti kultury, udělovaných Ministerstvem kultury, ve znění nařízení vlády č. 98/2006 Sb., vychází z projektu UNESCO „Žijící lidské poklady“

a techniky, školství a osvěty, médií, regionalistiky i relevantních občanských sdružení.

- 7/ Prostřednictvím výběrových dotačních řízení vyhlášených Ministerstvem kultury napomoci nositelům jevů tradiční lidové kultury, zejména zapsaných do Seznamu nemateriálních statků tradiční a lidové kultury České republiky a do krajských seznamů, s praktickým prováděním jevů, jsou-li spjaty se zvláště náročnými podmínkami.
- 8/ Prostřednictvím výběrových dotačních řízení vyhlášených Ministerstvem kultury podporovat přípravu a realizaci plánů péče o zvláště významné jevy zapsané do Seznamu nemateriálních statků tradiční a lidové kultury České republiky. Zpracovat vzorovou osnovu takového plánu a projednat ji v Národní radě pro tradiční lidovou kulturu.
- 9/ Zpracovávat, publikovat a prezentovat výsledky dotazníkových šetření z let 2006 až 2010 v jednotlivých krajích; výsledky využít mimo jiné při plánování dokumentace, při popularizaci tradiční lidové kultury a identifikaci místního dědictví tradiční lidové kultury jako nástroje pro prezentaci měst a obcí, při zpracování nominací k zápisu do krajských seznamů významných statků tradiční lidové kultury.
- 10/ Zabezpečit dostupnost informací o tradiční lidové kultuře široké veřejnosti především prostřednictvím regionálních odborných pracovišť pro péči o tradiční lidovou kulturu v krajích, ale i prostřednictvím sítě knihoven, muzeí, archivů, vědeckých a dalších odborných institucí.
NÚLK ve spolupráci s regionálními odbornými pracovišti pro péči o tradiční lidovou kulturu v krajích a s Českou národopisnou společností budou poskytovat konzultace ke zkvalitnění prezentace zvláště významných jevů tradiční lidové kultury.
- 11/ Podporovat úsilí profesních sdružení, přijmou-li záměr zpracovat svůj profesní etický kodex, a s tímto kodexem seznámit Národní radu pro tradiční lidovou kulturu a regionální odborná pracoviště pro péči o tradiční lidovou kulturu v krajích, jakož i další zainteresované orgány, organizace a instituce.
- 12/ Vystavovat ve sbírkových institucích, které spravují etnografické fondy, hmotné artefakty tradiční lidové kultury, předvádět různé další jevy tradiční lidové kultury, např. technologické postupy, obřady, obyčeje, zvyky, zpěv, hudbu a tance. Využívat přitom řemeslníků, interpretů a lektorů. Ve výběrových dotačních řízeních podporovat tyto typy prezentačních projektů. Zvláštní pozornost věnovat rozvoji prezentace tradiční lidové kultury v muzeích v přírodě.
- 13/ Motivovat grantovými systémy k podpoře účinné péče o tradiční lidovou kulturu, její uchování a dokumentaci. Zejména
  - a) podporovat prostřednictvím grantových systémů provádění a případně revitalizaci zvláště významných a ohrožených místních a regionálních obřadů, obyčejů a zvyků v místech jejich současné či nedávné existence,

- b) upřednostňovat při rozhodování o podpoře dokumentace a prezentace ty projevy, které jsou zahrnuty do Seznamu nemateriálních statků tradiční a lidové kultury České republiky a projevy bezprostředně ohrožené,
  - c) podporovat publikační a vydavatelskou činnost tématicky zaměřenou na tradiční lidovou kulturu, zejména na jevy zapsané do Seznamu nemateriálních statků tradiční a lidové kultury České republiky a do krajských seznamů,
  - d) podporovat prostřednictvím grantových systémů pořádání regionálních, národních a mezinárodních festivalů, přehlídek, soutěží a tvůrčích dílen.
- 14/ Zajišťovat statisticko-ekonomická data týkající se prezentace tradiční lidové kultury (např. data o návštěvnosti kulturních akcí pro veřejnost, výši výdajů veřejnoprávních rozpočtů na návštěvnost, počtu prezentačních akcí apod.).

Poslední kapitola obsahuje úkoly k **Mezinárodní spolupráci:**

- 1/ Podporovat mezinárodní spolupráci v oblasti rozšiřování a ochrany tradiční lidové kultury, mimo jiné formou výměny koncepčních materiálů zaměřených na lepší péči o tradiční lidovou kulturu ve smyslu Úmluvy o zachování nemateriálního kulturního dědictví.
- 2/ Podporovat formou příspěvku na provoz
  - a) realizaci dvoustranných a mnohostranných projektů v oblasti dokumentace, prezentace a ochrany jevů tradiční lidové kultury,
  - b) výměnu vědeckých a technických publikací, časopisů, audiovizuálních nosičů aj.,
  - c) mezinárodní setkání odborníků a jejich zahraniční studijní cesty.

Prioritně podporovat spolupráci se zeměmi Visegrádu, EU a s rozvojovými zeměmi ve smyslu Úmluvy o zachování a podpoře rozmanitosti kulturních projevů, jíž je Česká republika smluvní stranou.
- 3/ Podporovat výměnu kulturních hodnot tradiční lidové kultury v rámci vyhlášených státních výběrových dotačních řízení. Využívat k tomu také prováděcích plánů k uzavřeným dohodám o kulturní spolupráci s jednotlivými státy.
- 4/ Podporovat participaci České republiky na speciálních programech a projektech mezivládních organizací (UNESCO, Evropská unie, Visegrád a jiná regionální uskupení) v oblasti péče o tradiční lidovou kulturu.
- 5/ Pozorně posuzovat, případně předkládat zvláště odůvodněné návrhy k zápisu mezinárodně významných jevů tradiční lidové kultury České republiky do Reprezentačního seznamu nemateriálního kulturního dědictví lidstva, zřízeného Úmluvou o zachování nemateriálního kulturního dědictví, případně do Seznamu nejlepších praktických postupů při péči o zachování nemateriálního kulturního dědictví, zřízeného toutéž úmluvou. Tím posilovat mezinárodní prestiž České republiky a zviditelnovat její tradiční nemateriální kulturní dědictví ve světě.

6/ Zvážit vydání reprezentativní cizojazyčné publikace o nemateriální tradiční lidové kultuře jako nástroje prezentace České republiky a její kultury ve světě.

Výše uvedené úkoly znamenají nutnost finančního zabezpečení řešitelů. Koncepce řeší financování úkolů jednak prostřednictvím rozpočtu Ministerstva kultury včetně registrovaných investičních programů. **Výdaje na výzkum a vývoj** budou hrazeny z Programu aplikovaného výzkumu a vývoje národní a kulturní identity NAKI dle výsledků veřejné soutěže a možnosti schválených výdajů státního rozpočtu na výzkum a vývoj pro jednotlivé roky a tento program. Další prostředky v oblasti výzkumu a vývoje může každá výzkumná organizace získat v rámci institucionální podpory na dlouhodobý koncepční rozvoj výzkumné organizace na základě zhodnocení jí dosažených výsledků ve smyslu ustanovení § 4, odst. 2, písm. a) zákona č. 130/2002 Sb. Další možnosti přináší **Ministerstvo kultury fondem zvaným „Kulturní aktivity“**. V rámci programu Kulturních aktivit realizuje Ministerstvo kultury podporu péče o tradiční lidovou kulturu několika způsoby:

- a) účelová podpora příspěvkových organizací Ministerstva kultury (národní akce),
- b) výběrové dotační řízení na podporu tradiční lidové kultury
- c) program poskytování příspěvků na tvůrčí a studijní účely (stipendia)

A v poslední řadě se jedná o **výdaje na udělování Cen Ministerstva kultury**. Součástí nařízení vlády č. 5/2003 Sb., o oceněních v oblasti kultury, udělovaných Ministerstvem kultury, ve znění pozdějších předpisů, je i udělování cen v oblasti tradiční lidové kultury, a to:

- a) udělování titulu Nositel tradice lidových řemesel;
- b) udělování ceny v oborech zájmových uměleckých aktivit – obor tradiční lidová kultura a folklor. Tyto výdaje jsou zahrnuty v rámci věcných výdajů Ministerstva kultury.

Koncepce předpokládá stav, kterého má být dosaženo naplnění cílů koncepce, konkrétně:

- 1/ Zvýší se úroveň znalostí o tradiční lidové kultuře v České republice, bude zajištěna aktualizace těchto poznatků alepší se péče o ni.
- 2/ Vytvoří se lepší podmínky pro důstojné provádění jevů tradiční lidové kultury na místní úrovni a tím i pro celkovou prezentaci dotčených obcí a měst.
- 3/ Zlepší se podmínky pro implementaci Úmluvy o zachování nemateriálního kulturního dědictví a dalších mezinárodně právních instrumentů.
- 4/ Prostřednictvím spolupráce regionálních odborných pracovišť pro péči o tradiční lidovou kulturu v krajích a národního pracoviště pro péči o tradiční lidovou kulturu (NÚLK) na trvalé aktualizaci příslušných webových portálů a databází se zvýší dostupnost informací o tradiční lidové kultuře pro odbornou i laickou veřejnost.

- 5/ Činnost regionálních odborných pracovišť pro péči o tradiční lidovou kulturu v krajích a národního pracoviště pro péči o tradiční lidovou kulturu (NÚLK) přispěje ke zvýšení úrovně péče o tradiční lidovou kulturu a její využití pro vzdělávací a výchovné účely.
- 6/ Popularizace Seznamu nemateriálních statků tradiční a lidové kultury České republiky a podpora vzniku a rozvoje podobně zaměřených krajských seznamů pomůže zvýšit prestiž významných statků tradiční lidové kultury ve společnosti.
- 7/ Potenciál Národního ústavu lidové kultury, který má status výzkumné organizace, bude využit v programu výzkumu a vývoje národní a kulturní identity (NAKI 2011–2015).
- 8/ Realizace této koncepce přispěje k naplnění cílů Státní kulturní politiky, kterou vláda České republiky schválila svým usnesením ze dne 19. listopadu 2008 č. 1452.
- 9/ Naplněním cílů této koncepce se upevní dobré postavení České republiky v UNESCO.
- 10/ Budou vytvořeny předpoklady pro další rozvoj péče o tradiční lidovou kulturu a s ní spojených vědních oborů v České republice po roce 2015.

Více viz příloha č. 2

Kontrolní otázky:

Kdo sestavil text „Koncepce účinnější péče o tradiční lidovou kulturu“ na roky 2011 až 2015 a kdo text schválil?

Komu je určena „Koncepce“ pro roky 2011 až 2015?

Co je cílem „Koncepce“?

Jaké okruhy úkolů definuje „Koncepce“?

Jaké nástroje budou využity k naplnění cílů „Koncepce“?

Jaký stav na závěr působnosti koncepce předpokládá text „Koncepce“?